

درس‌هایی از اختلاس ۳۰۰۰ میلیارد تومانی

چه‌گونه گذشته چراغ راه آینده می‌گردد؟

علی امانی

حسابدار رسمی

اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی) در تاریخ ۱۳۸۰/۵/۱۴ توسط شورای پول و اعتبار تصویب و طی نامه شماره نت/۲۱۰۰ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۸ بانک مرکزی جهت بانک‌ها ارسال شده است. طبق این دستورالعمل نکاتی همچون عقود اسلامی مورد استفاده جهت اعطای این تسهیلات، رعایت سقف مجاز اعطای اعتبار، حداکثر مدت سررسید به میزان هفت ماه (تا یکسال)، اخذ اطلاعات متقاضی از اداره اطلاعات اعتباری، استقرار برنامه‌ی نرم‌افزاری ذی‌ربط در شعب، وجود عناصر خریدار، فروشنده (ذی‌نفع)، کارگزار، بانک ابلاغ‌کننده، بانک معامله‌کننده و بانک گشایش‌کننده اعتبار در فرآیند، مورد اشاره قرار گرفته است. نکته‌ی قابل توجه مصوبات فوق، اشاره به (ضوابط مشابه رایج در بانک‌ها مربوط به اعتبارات اسنادی خارجی) است. توضیح اینکه ضوابط رایج در بانک‌ها مربوط به اعتبارات اسنادی (خریدار و فروشنده، در دو کشور بابت صادرات یا واردات) موسوم به مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی یا UCP تهیه شده توسط اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) می‌باشد. با این توضیح که در تاریخ ابلاغ (دستورالعمل اجرایی گشایش اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی)، UCP500 جاری بوده که از تاریخ ۱۳۸۶/۴/۱۰، UCP600 جایگزین آن می‌شود. طبق این مقررات، اعتبار اسنادی برگشت‌ناپذیر بوده، گروه‌های درگیر فرآیند اعتبار اسنادی شامل خریدار (متقاضی)، فروشنده (ذینفع)، بانک گشایش‌کننده اعتبار، بانک ابلاغ‌کننده، بانک پوشش‌دهنده، بانک تاییدکننده و بانک معامله‌کننده می‌باشند. همچنین بانک معامله‌کننده هیچگونه تعهد یا مسئولیتی نسبت به شکل، کفایت، صحت، اصالت، جعل یا درستی اسناد نداشته و چنانچه (اسناد در صورت ظاهر درست باشد)، اقدام به پرداخت خواهد کرد. ضمن

چندی است موضوع اختلاس سه هزار میلیاردی سوژه‌ی رسانه‌ها شده و هر روز از جنبه‌ای به آن پرداخته می‌شود؟ صرف‌نظر از این که هنوز اجماع لازم درخصوص نام‌گذاری این واقعه از حیث توصیفات مجرمانه، حاصل نشده لیکن به‌قرار معلوم رسیدگی به موضوع در دستورکار مراجع قانونی ذی‌ربط بوده و نتایج آن حسب صلاح‌دید اعلام خواهد شد. به‌رحال آنچه مشخص است این است که در این هیاهو سه موضوع با هم درآمیخته شده است: الف) شناسایی، محاکمه و مجازات مجرمین. ب) برگشت منابع بانک‌های درگیر به لحاظ صیانت از حقوق تأمین‌کنندگان آن (دولت - سهامداران بخش خصوصی - سپرده‌گذاران). ج) شناسایی نقاط ضعف فرایندهای کنترلی و نظارتی در نظام بانکی به منظور عدم تکرار چنین تجاربی در آینده و همچنین افزایش میزان اثر بخشی و کارایی سیستم‌های کنترلی و نظارتی بانک‌ها.

در ادامه نکاتی درخصوص موضوع سوم بیان می‌شود: به‌موجب مصوبه شماره ۳۵۹۸۵/ت مورخ ۱۳۷۷/۶/۳ هیات محترم وزیران (وقت) طرح ساماندهی اقتصادی به تصویب رسیده است. به‌موجب بند ۵ این مصوبه بانک‌ها موظف به راه‌اندازی (خدمات افتتاح اعتبار اسنادی داخلی - ریالی) به دو صورت نقد و یوژانس با استفاده از ضوابط مشابه رایج (در بانک‌ها) مربوط به اعتبارات اسنادی خارجی شده‌اند. همچنین بانک مرکزی و سازمان برنامه و بودجه (سابق) حداکثر ظرف مدت یک‌ماه نسبت به تهیه و ارائه‌ی پیشنهاد لازم به شورای پول و اعتبار اقدام خواهند نمود. ضمناً در این مصوبه برقراری پوشش بیمه برای این‌گونه اعتبارات اسنادی توسط شرکتهای بیمه تجویز شده است. بنا به اطلاعات موجود (دستورالعمل اجرایی

این که پرداخت وجه اعتبار اسنادی به سه شکل نقدی، مدت دار یا معامله اسناد (دریافت زودتر از موعد با قبول کسر هزینه زود پرداخت) صورت می گیرد. نکته مهم دیگر آن است که طبق (دستورالعمل اجرایی گشایش اعتبارات اسنادی داخلی - ریالی) گشایش اعتبار در چارچوب این دستورالعمل نوعی اعطای تسهیلات مالی بوده و قرارداد مربوطه میبایست در قالب عقود جعاله و مشارکت مدنی تنظیم گردد. با این ترتیب می توان نتیجه گرفت که در اعتبارات اسناد داخلی شکل پرداخت، مدت دار یا معامله اسناد بوده ضمناً حداکثر تعداد بانک های ذی مدخل در فرایند، دو بانک می باشد. اول بانکی که گشایش کننده، ابلاغ کننده، پوشش دهنده، تأیید کننده و بعضاً معامله کننده بوده دوم بانکی که صرفاً معامله کننده است.

حال قصه می تواند به ترتیب زیر بازنویسی گردد:

خریداری که خود فروشنده بوده و یا مدیریت و کنترل فروشنده را در دست دارد. به شعبه ی بانک مجاور کارخانه مراجعه می کند و با در دست داشتن پیش فاکتور تولید کننده و به منظور تأمین مالی خرید تولیدات آن، اعتبار اسنادی داخلی - ریالی گشایش می نماید. گفته شده سوابق اعتبارات اسنادی گشایش شده در شعبه ی مذکور ثبت نشده است. پس سوابق اعتبارسنجی، اخذ وثیقه و انعقاد قراردادهای جعاله و مشارکت مدنی برای این امر وجود ندارد. اما تبانی دارندگان امضای مجاز به منظور صدور اعتبار اسنادی که در (صورت ظاهر درست باشد) و همچنین خارج بودن این شعبه از تور بازرسی و حسابرسی یا ضعف در این خصوص محل تردید نیست. همچنین گفته شده اعتبارات اسنادی مذکور توسط بانک های دیگر تنزیل شده است. به عبارت فنی تر، فروشنده (در واقع خریدار) اسناد جعلی تهیه کرده و این اسناد دارای (ظاهر درست) را به بانک معامله کننده ارائه و وجه آن را به کسر هزینه زود پرداخت، تحصیل و صرف تاسیس بانک، خرید سهام شرکت ها و دیگر فعالیت های اقتصادی کرده است. لاجرم این سوال مطرح خواهد شد که آیا بانک معامله کننده اسناد، تأیید اعتبار اسنادی را از بانک گشایش کننده استعلام نموده و در این صورت تأیید چه گونه صورت گرفته است؟ چه مبلغی از اسناد توسط بانک گشایش کننده، معامله شده (پرداخت شده) و چه مبلغی توسط سایر بانک ها تأمین گردیده و پی گیری تسهیلات اعطایی از این محل چه گونه انجام شده است؟ همچنین این بانک مقررات مربوط به سقف مجاز فردی (بعدها تسهیلات کلان و اشخاص مرتبط) را چه گونه

رعایت کرده؟ آیا گزارش این تسهیلات را به بانک مرکزی ارسال کرده و در صورت ارسال واکنش بانک مرکزی چه بوده است؟ به هر حال با توجه به میزان ارقام، تبانی در سطح وسیع و سازمان یافته صورت گرفته یا این که...
مجموع موارد فوق حاوی درس های زیر است:

الف) نظارت درونی و بیرونی بانکها دچار ضعف های جدی است. این ضعف ها ریشه در ساختارهای راهبری درون بانک شامل سیستم کنترل داخلی، نظام های اتخاذ تصمیم و اتصالات و همچنین نارسایی های بیرونی دارد. ضمن اینکه رویکرد به کنترل و نظارت هنوز Offline بوده و کنترل Online (در لحظه) جایی در تفکرات مقام ناظر و بانکداران ندارد. به قرار اطلاع بموجب مصوبات اخیر شورای پول و اعتبار مقرر شده سمت های مدیرعامل و ریاست هیات مدیره در بانک ها، از یکدیگر جدا شود. که این موضوع به تنهایی کافی نیست و بایستی تعداد اعضای موظف هیات مدیره که سمت معاونین اجرایی مدیرعامل را به عهده می گیرند. نیز مورد توجه قرار گرفته همچنین فرایند بررسی، تصویب و اعطای تسهیلات و استقرار سیستم های اطلاعاتی و حسابداری و کنترل های ذیربط مورد بازرسی جدی قرار گیرد.

ب) سیستم های اطلاعاتی موجود در کشور به صورت جزیره ای عمل کرده، هر دستگاه تمایلات و نظارت خود را داشته و به طور (بخشی) عمل می نماید. بنابراین می بایستی به جای عملکرد بخشی، ملی نگری را مورد توجه قرار داد.

ج) مقررات بانکداری نیاز به اصلاح دارد. زیرا این مقررات به طور اساسی و منطبق با شرایط روز بازرنگری نشده است. به عبارت دیگر چون اعطای تسهیلات در قالب عقود اسلامی (به شکل فعلی) پاسخ گوی نیازها نیست. دور زدن قانون به اشکال مختلف (مانند تدوین دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی - ریالی) بروز می کند.

د) پول و بانک از مقوله های سیاسی نیست. بنابراین نبایستی جو رکش سیاست گردد. ممکن است بتوان با استفاده ی ابزاری از این مقولات منافع کوتاه مدت سیاسی را تأمین کرد. اما آثار مخرب آن در بلندمدت، لطمات جدی به سیاست وارد خواهد کرد.

ح) تکلیف مال باختمان اصلی (سهامداران جزء بانک گشایش کننده و سپرده گذاران آن) و همچنین بانک های معامله کننده اسناد (سپرده گذاران - سهامداران) روشن گردد. زیرا توجیهاتی از قبیل عدم مسئولیت بانک گشایش کننده به دلایل مذکور در فوق قابل پذیرش نیست.